

FORUM BIBLIOTEK MEDYCZNYCH

Medical
Library
Forum

R. 4

2011

Nr 2(8)

Czasopismo współfinansowane przez uczelnie medyczne: Bydgoszcz – CM UMK, Gdańsk – GUMed, Lublin – UM, Łódź – UM, Poznań – UM, Szczecin – PUM, Warszawa – CMKP, Warszawa – WUM, Wrocław – AM

FORUM BIBLIOTEK MEDYCZNYCH – Medical Library Forum: półrocznik / red. nac. Ryszard Żmuda. Łódź: Uniw. Med., 2010 (Łódź: Druk. i Introlig. „Oprawa”). – 2011 R. 4 nr 2 (8) s. 650, il., portr., tab., wykr., bibliogr., Sum., 24 cm, 300 egz., 50 zł.

Rada Programowa: prof. dr hab. Jacek Bartkowiak - przewodniczący (Łódź), prof. dr hab. Maria Chosia (Szczecin), prof. dr hab. Gerard Drowa (Bydgoszcz)

Członkowie Redakcji: mgr Renata Birska (Lublin), mgr Dagmara Budek (Szczecin), mgr Danuta Dąbrowska-Charytoniuk (Białystok), mgr inż. Anna Grygorowicz (Gdańsk), dr Bożena Jaskowska (Rzeszów), dr Danuta Konieczna (Olsztyn), dr Barbara Niedźwiedzka (Kraków), dr Krzysztof Nierzwicki (Bydgoszcz), dr Krzysztof Noga (Katowice), mgr Ewa Nowak (Katowice), mgr Aniela Piotrowicz (Poznań), dr Jolanta Przyłuska (Łódź), mgr Renata Seweryniak (Warszawa) - sekretarz redakcji, mgr Renata Sławińska (Wrocław), mgr Irminda Utrata (Warszawa), mgr Anna Uryga (Kraków), dr Ryszard Żmuda (Łódź) - redaktor naczelny

Recenzent: prof. dr hab. Maria Piłtypczak-Majerowicz

Projekt okładki: lic. Agnieszka Gwoździńska

Skład komputerowy: mgr Monika Komperda, mgr Alicja Malinowska

Prace techniczne: mgr Joanna Krzewińska

Wersja on-line: mgr Piotr Kołodziejski

Korekta: dr Barbara Grała-Kociak, mgr Barbara Mikulska, mgr Izabela Nowakowska, mgr Anna Strumiłło, Jadwiga Ścierwicka

ISSN 1899-5829

Wydawca: Uniwersytet Medyczny w Łodzi

90-419 Łódź, al. Kościuszki 4

Biuro Promocji i Wydawnictw UM

90-647 Łódź, pl. Hallera 1

Druk: Drukarnia i Introligatorka OPRAWA Sp. z o.o.

90-019 Łódź, ul. Dowborczyków 17,

tel. 607 270 411, e-mail: oprawa@oprawa.biz

Adres Redakcji: Biblioteka Uniwersytetu Medycznego w Łodzi
90-151 Łódź, ul. Muszyńskiego 2, tel. 42 677 92 62, fax 42 679 06 56
e-mail: bg.sekretariat@umed.lodz.pl; <http://www.bg.umed.lodz.pl>

SPIS TREŚCI

Forum Bibliotek Medycznych

Ludwik Grzebień: Przedmowa Rektora Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie	5
Ryszard Żmuda: Ósmy numer <i>Forum Bibliotek Medycznych</i>	7

Artykuły

Bolesław Howorka: Autorskie prawa osobiste i cytowanie czyli o plagiacie i cytacie	9
Maria Jakubowska: Wolontariat pracowniczy w Uniwersytecie Medycznym w Łodzi	29

Biblioteki uczelniane

Halina Brzezińska-Stec: Biblioteka Uniwersytecka im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku w nowym gmachu - z perspektywy pięcioletnich doświadczeń ...	43
Grażyna Jaśkowiak: Biblioteka Główna Uniwersytetu Gdańskiego	58
Dariusz Pawelec, Jadwiga Witek: Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademska w Katowicach – przed otwarciem	74
Danuta Kapinos: Architektura, zasobność i usługi sprzyjają nauce. Biblioteka Politechniki Świętokrzyskiej w Kielcach	87
Władysław Szczęch: Biblioteka Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie	95
Elżbieta Skubała, Anna Kazan: Nowoczesna biblioteka naukowa Politechniki Łódzkiej w starej fabryce	118
Tomasz Piestryński: Architektura i rozwiązania technologiczne w nowoczesnej bibliotece akademickiej na przykładzie nowego gmachu Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego	138
Danuta Konieczna: Nowy gmach Biblioteki Uniwersyteckiej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie	156
Małgorzata Walczak-Wójcik: Wykorzystanie źródeł informacji medycznej przez użytkowników Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie	173
Scholastyka Baran, Katarzyna Bikowska: Transformacja zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie z zakresu nauk medycznych	184
Małgorzata Furgal: Co nowego w Bibliotece Politechniki Poznańskiej?	201
Bożena Jaskowska: Biblioteka Uniwersytetu Rzeszowskiego – wczoraj i dziś	210
Lilianna Nalewska: Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie - od tradycji do nowoczesności	227

Biografistyka

- Magdalena R z a d k o w o l s k a : Polskie słowniki biograficzne – próba charakterystyki243
Ryszard Ż m u d a : „Leksykon biograficzny uczonych” i „Słownik pracowników bibliotek medycznych” na łamach *Forum Bibliotek Medycznych*299

Programy edukacyjne

- Barbara Niedźwiedzka, Irene Huns k å r, Małgorzata Sieradzka-Fleituch, Regina K ü f n e r - L e i n, Hege S l a t s j ø e, Anne Stenhammer: Doświadczenia i wnioski z realizacji polsko-norweskiego projektu „MedLib Train”321
Renata S ł a w i Ń s k a : Wspólna platforma edukacyjna w zakresie dydaktyki podyplomowej - projekt bibliotek uczelni medycznych330

Materiały dydaktyczne dla doktorantów

- Naukowa informacja medyczna.....335

Metodyka pisania dysertacji

- Zdzisław Szkutnik: Zasady opisu bibliograficznego i redagowanie przypisów w pracach dyplomowych434

Informatory

- Anna K o z a : Informator o archiwach uczelni medycznych452

Słownik pracowników bibliotek medycznych

- Krzysztof W ł o d a r c z y k : Prof. dr hab. Wiktor GRZYWO-DĄBROWSKI (1885-1998), Warszawa-AM s. 487; Halina D u s i Ń s k a : Prof. dr hab. Janusz KAPUŚCIK (1932-1999), Warszawa-AM/GBL s. 498; Halina D u s i Ń s k a : Prof. dr hab. Stanisław KONOPKA (1896-1982), Warszawa-GBL s. 522; Ryszard Ż m u d a : Prof. dr hab. Zenobiusz KOZIK (ur. 1928), Kraków-AM s. 551; Anna S t r u m i ł o : Prof. dr hab. Jerzy SUPADY (ur. 1941), Łódź-AM s. 562; Piotr Tomasz C i c h o c k i : Prof. dr Jan SZMURŁO (1867-1952), Łódź-AM s. 579; Ewa W ł o s t o w s k a : Prof. dr hab. Feliks Teodor WIDY-WIRSKI (1907-1982), Warszawa-GBL s. 595; Jan D ą b r o w s k i : Prof. dr Zdzisław WIKTOR (1911-1970), Wrocław-AM s. 606; Jan D ą b r o w s k i : Prof. dr hab. Witold ZIEMBICKI (1974-1950), Wrocław-AM s. 625

Recenzja

- Maria P i d ł y p c z a k - M a j e r o w i c z : *Forum Bibliotek Medycznych* 2011 R. 4 nr 2 (8)645

Summary

- Bogumiła B r u c : Summary of the *Medical Library Forum*649

Mgr Halina Brzezińska-Stec
Białystok - UwB

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA IM. JERZEGO GIEDROYCIA W BIAŁYMSTOKU W NOWYM GMACHU - Z PERSPEKTYWY PIĘCIOLETNICH DOŚWIADCZEŃ

Abstract

The article presents the new building of the University Library focusing on the practical project and modern functional solutions. It presents the new concept of organizing the collection – the introduction of free access as well as the usage of the UKD system in arranging the book collection. It discusses the culture-forming and promotional activity of the Library. It indicates the architectural and equipment solutions regarding adaptation of the building to the needs of its disabled users. The final part of the publication analyses the functional solutions from the 5-year perspective of using the building.

Streszczenie

W artykule przedstawiono nowy budynek Biblioteki Uniwersyteckiej, zwracając uwagę na praktyczną stronę projektu i współczesne funkcjonalne rozwiązania. Zaprezentowano nową koncepcję udostępniania zbiorów bibliotecznych – wprowadzenie wolnego dostępu jak również zastosowanie klasyfikacji UKD przy ustawianiu księgozbioru. W publikacji tej omówiono kulturową i promocyjną działalność Biblioteki. Wskazano na rozwiązania architektoniczne i sprzętowe w zakresie adaptacji budynku do potrzeb osób niepełnosprawnych. Końcowa część artykułu zawiera analizę rozwiązań funkcjonalnych z 5-letniej perspektywy użytkowania budynku.

„Na przestrzeni ponad trzech tysięcy lat biblioteki wielokrotnie zmieniały oblicze, dostosowując swoje obiekty do kształtu gromadzonych i udostępnianych zbiorów oraz pełnionych w społeczeństwie funkcji. Również i wizerunek biblioteki współczesnej [...] traktowanej jednocześnie jako centrum kultury, ośrodek informacji i edukacji, ulega dalszym przemianom w zakresie nowatorskich rozwiązań architektonicznych, organizacji przestrzennej i wyposażenia wnętrza.”¹

Uroczyste otwarcie biblioteki

Dnia 24 czerwca 2005 r. po 6-letnim okresie budowy, nastąpiło uroczyste otwarcie nowego gmachu Biblioteki Uniwersyteckiej z udziałem zaproszonych gości, kadry

¹ *Wstęp. W: Biblioteki jutra: nowa perspektywa organizacji przestrzennej i funkcjonalnej* / [red. meryt.: Jadwiga Chruścińska, Ewa Kubisz]; Warszawa: CEBID, 2001 s. 9

naukowej, pracowników biblioteki i mieszkańców Białegostoku. Zwiedzanie obiektu poprzedziły wystąpienia: JM Rektora Uniwersytetu w Białymstoku prof. dr. hab. Marka Gębczyńskiego, JE bpa Kościoła Rzymskokatolickiego Wojciecha Zięby, JE Jakuba Kostiuczuka - biskupa białostockiego i gdańskiego Cerkwi Prawosławnej, jak również Wojewody Podlaskiego Marka Strzalińskiego, Prezydenta Miasta Białegostoku Ryszarda Tura i Dyrektora Biblioteki dr Jerzego Halickiego. Z tej okazji została otwarta wystawa „Biblioteka Uniwersytecka im. Jerzego Giedroycia w latach 1968-2005”.

Nowy gmach

Nowy budynek biblioteki przyciąga uwagę ponad dziesięciometrową przeszkloną fasadą, doskonale widoczną z osi widokowej biegnącej od ogrodów dziedzińca barokowego Pałacu Branickich i Parku Miejskiego. Nowoczesną bryłę architektoniczną podkreśla elewacja z piaskowca i szkła w odcieniu zielonym. Gmach ma siedem kondygnacji, w tym jedną podziemną. Kubatura budynku wynosi 34 802 m³, w tym powierzchnia użytkowa 8 324 m². Przewidziano, że magazyny pomieszczą docelowo 860 tys. woluminów, a czytelnicy będą mieli do dyspozycji 327 miejsc.

Budynek Biblioteki Uniwersyteckiej widok od ul. M. Skłodowskiej-Curie*

* fotografie wykonała Jolanta Kudrawiec

W magazynie otwartym (z wolnym dostępem do półek) znajdzie się w przyszłości ponad 100 tys. woluminów w układzie rzeczowym UKD, przewidziano też 110 miejsc dla czytelników. Stworzone zostaną dziedzinowe stanowiska informacyjne dla użytkowników korzystających z wolnego dostępu.

Na poziomie szóstego piętra budynek został połączony z istniejącym kompleksem administracyjno-dydaktycznym przy ul. Marii Skłodowskiej-Curie 14, w którym mieści się Rektorat Uczelni, Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych oraz administracja centralna Uniwersytetu.

Zgodnie z projektem architektonicznym² podziemie nowego gmachu miało zawierać pomieszczenia pracowników obsługi technicznej: szatnie, sanitariaty i pokój socjalny, magazyny gospodarcze, pokój konserwatora, pomieszczenia techniczne oraz 21 miejsc parkingowych dla pracowników Biblioteki i Rektoratu.

Parter o powierzchni 850 m² to hall wejściowy z szatni¹ i portierni¹, sala wystawowa, pomieszczenia dyrekcji biblioteki, oraz pokoje Oddziału Gromadzenia i Uzupełniania Zbiorów, pomieszczenia gospodarcze. W pobliżu szatni usytuowano samoobsługowe szafki na torby, których nie przewidziano w projekcie użytkowym. Niestety ze względu na ich zbyt małą pojemność nie są zbyt funkcjonalne. Pomimo postulatów bibliotekarzy, z braku dogodnego miejsca w holu głównym, nie powstał punkt informacji wstępnej dla użytkowników. Od strony podjazdu gospodarczego usytuowano wejście służbowe, wjazd do garażu oraz śmietnik. Przy głównym wejściu przewidziano lokal na księgarnię.

Na I piętrze umiejscowiono Czytelnię Czasopism Bieżących, salę katalogów, wypożyczalnię, Oddział Informacji Naukowej z czytelnią, Oddział Automatyzacji, Oddział Opracowania Alfabetycznego Druków Zwartych, Oddział Opracowania Wydawnictw Ciągłych, Oddział Opracowania Rzeczowego, pracownię reprograficzną, pokój socjalny dla pracowników oraz sanitariaty.

II piętro w projekcie użytkowym to zespół czytelni – nauk humanistycznych, nauk ścisłych i czytelnia pracowników naukowych, Oddział Zbiorów Specjalnych z czytelnią, pracownię konserwacji bieżącej, sanitariaty, palarnia. Czytelnia częściowo posiada podwójną wysokość (sufit na wysokości III piętra).

III piętro zostało przeznaczone na czytelnię z wolnym dostępem do zbiorów, umiejscowiono tu też kabiny do pracy indywidualnej, pokój pracy zespołowej oraz sanitariaty.

IV piętro miało pomieścić drugą część księgozbioru z wolnym dostępem, magazyn zbiorów zamkniętych i sanitariaty. Przewidywano wyposażenie magazynu zamkniętego w regały typu compact do składowania zwartego. Oba poziomy księgozbioru z wolnym dostępem połączono dodatkową klatką schodową tzw. ślimakiem.

² *Projekt Technologii Wyposażenia Biblioteki Uniwersyteckiej w Białymstoku*. Pracownia Architektoniczna BNS S.C. Warszawa 1999

Na V piętrze zaplanowano magazyn zamknięty podstawowego księgozbioru wypożyczalni.

Na VI piętrze zgodnie z projektem umiejscowiono ogólnodostępny bufet z zapleczem, salę wielofunkcyjną, pokój ze stanowiskami komputerowymi (pracownię komputerową), sanitariaty oraz wentylatornię główną. Możliwe jest łączenie części bufetowo-rekreacyjnej i sali konferencyjnej (rozsuwana ściana) w jedną przestrzeń wykorzystywaną podczas imprez uniwersyteckich. Zaplecze bufetu składa się z przygotowalni, zmywalni oraz dwóch magazynów. Dla obsługi przewidziano zaplecze socjalne z oddzielnymi sanitariatami. Na sali konsumpcyjnej bufetu przewidziano 62 miejsca siedzące. Konsumenci będą mogli wchodzić z budynku biblioteki i istniejącego budynku Rektoratu, z którym przewidziano połączenie na poziomie 6 piętra. W sezonie letnim z sali bufetowej przewiduje się wyjścia na taras, gdzie przy stolikach może siedzieć dodatkowych 36 osób. Salę audytoryjną zaprojektowano dla 84 użytkowników. Centralna stała część ściany działowej służy umieszczeniu ekranu zwijanego elektrycznie, dodatkowe wyposażenie stanowi projektor oraz nagłośnienie. W Sali przewidziano amfiteatralne podniesienie dwóch ostatnich rzędów. Pozostałe 4 rzędy mogą być demontowane i okresowo magazynowane w innym pomieszczeniu.

Wszystkie segmenty gmachu połączone są ciągami komunikacji poziomej i pionowej w postaci korytarzy, klatek schodowych i wind. Do komunikacji pionowej służą:

- główna klatka schodowa dla publiczności oraz dźwig osobowy łączący poziomy od parteru do 6-go piętra.
- klatka schodowa dla pracowników oraz dźwig towarowo-osobowy łączący wszystkie poziomy. Dźwig pełni również rolę dźwigu dla ekip ratunkowych.
- dźwig mały towarowy do transportu książek, łączący poziomy od parteru do 5-go piętra.
- klatka schodowa łącząca księgozbiory z wolnym dostępem na 3-cim i 4-tym piętrze tzw. ślimak.

Budynek jest wyposażony w instalację telefoniczną, zintegrowany system zarządzania sieciami: komputerową (ok. 120 komputerów), system sygnalizacji pożaru, kontroli dostępu, sygnalizacji włamania i napadu, telewizji dozoru, automatyki wentylacji i klimatyzacji, system kontroli czytników przy wejściu głównym, system ostrzegania (DSO). Pomiędzy strefą publiczną z służbową na wszystkich poziomach funkcjonują przejścia kontrolowane kartą magnetyczną.

W budynku biblioteki przestrzeń jest kreowana przez aranżację wewnątrz. Elementem, który podkreśla charakter obiektu i akcentuje poszczególne miejsca jest kolor. Ciepłe, jasne odcienie beżu dominują na elewacji zewnętrznej biblioteki, podobnie w pokojach pracowników i czytelnich meble zostały wykonane z jasnego drewna połączonego z metalem. Podstawowy ciąg komunikacyjny wraz z holem i główną klatką schodową został wyłożony jasną płytą granitową, która rozjaśnia przestrzeń. Pozostałe elementy wyposażenia łącznie z wykładziną podłogową są utrzymane w odcieniach szarości

i zieleni, a akcentem przyciągającym uwagę jest wizualizacja poszczególnych pomieszczeń (tablice informacyjne) w kolorze pomarańczowym.

Zespoły funkcjonalne

Przedstawione powyżej rozwiązania architektoniczno-użytkowe w nowej siedzibie Biblioteki umożliwiły powstanie kilku zespołów funkcjonalnych³:

- pracowni i pomieszczeń dla pracowników,
- przestrzeni użytkownika (udostępniania i informacji),
- przestrzeni niebibliotecznej,
- zespołu magazynów.

Rozmieszczenie agend biblioteki miało miejsce w momencie opracowywania programu użytkowego gmachu, tak aby projekt architektoniczny uwzględniał przeznaczenie poszczególnych pomieszczeń. Niestety już na etapie przygotowań do przeprowadzki okazało się, że niektóre rozwiązania są mało funkcjonalne i należy je zmienić. Cały projekt użytkowy zespołu pracowni i pomieszczeń dla pracowników musiał ulec modyfikacji. Wygospodarowano dodatkowe pokoje dla dyrekcji (drugiego zastępcy) i kierowników działów, z pomieszczeń Oddziału Gromadzenia wydzielono nie przewidzianą w projekcie pracownię dokumentacji i prac naukowych dla Oddziału Informacji Naukowej. Zmniejszono liczbę pomieszczeń administracyjnych i gospodarczych. Za bardziej funkcjonalne uznano umiejscowienie

Czytelnia Centrum Dokumentacji Europejskiej

³ Projekt funkcjonalny oparto w znacznej mierze na rozwiązaniach zastosowanych w BUW-ie, patrz: Ewa K o b i e r s k a - M a c i u s z k o , Henryk H o l l e n d e r : Nowy gmach Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. Koncepcja funkcjonalna i estetyczna. *Rocznik Biblioteki Narodowej* 1996 T. 32 s.195-214; Hanna K o l e n d o : Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie w nowej siedzibie na Powiślu. *Prz. Bibl.* 1999 R. 67 z. 1/2 s.22-23

w osobnym pionie oddziałów nie związanych bezpośrednio z obsługą użytkowników, co pozwoliło na zachowanie zasady nie krzyżujących się dróg. Pracownicy mogą korzystać z oddzielnej klatki schodowej oraz przeznaczonej tylko dla nich windy. Korzystnym rozwiązaniem okazało się umieszczenie Oddziału Gromadzenia i Uzupełniania Zbiorów na parterze z możliwością wygodnego transportu książek. Również na parterze w pobliżu holu wejściowego znajduje się zespół dyrekcji. Ponieważ wcześniej nie przewidziano stanowiska drugiego zastępcy dyrektora, jego gabinet z konieczności umieszczono w jednym z pomieszczeń przeznaczonych dla administracji budynku. Dodatkowo z pomieszczeń administracyjnych wydzielono sąsiadujące pokoje dla kierowników oddziałów: gromadzenia i wydawnictw ciągłych, co miało poprawić efektywność współpracy w zakresie gromadzenia księgozbioru.

Po przeprowadzce na I piętrze w bezpośrednim sąsiedztwie znalazły się Oddział Informacji Naukowej z czytelnią, pracownia komputeryzacji, Oddział Opracowania Zbiorów (po połączeniu Oddziałów Opracowania Alfabetycznego Druków Zwartych i Opracowania Rzeczowego), Oddział Wydawnictw Ciągłych, pracownia Oddziału Udostępniania Zbiorów i pracownia kserograficzna. Obecnie przestrzeń pracowników uzupełniają dodatkowo wydzielone pokoje na II piętrze – obsługa Czytelni Ogólnej i czytelni Zbiorów Specjalnych, na piętrze trzecim – pracownia kierownika Oddziału Wolnego Dostępu, pracownicy obsługujący czytelnie z wolnym dostępem użytkują pokój na I piętrze. Zlikwidowano pracownię komputeryzacji, a informatyków przeniesiono na II piętro do pracowni digitalizacji, rozszerzając ich zakres obowiązków o nadzór nad tą agendą. Pracownicy administracyjno - gospodarczy zajmują przewidziane dla nich pomieszczenia w kondygnacji podziemnej budynku. Na każdym piętrze znajdują się również pomieszczenia gospodarcze, służące jako przechowalnie i magazyny urządzeń i środków czyszczących służb porządkowych.

Wyszukiwanie informacji o dokumentach oraz składanie zamówień, a więc przestrzeń użytkownika, rozpoczyna się w pomieszczeniu katalogowym (I piętro), w którym ustawiono 20 terminali do korzystania z katalogu komputerowego. Tu również umieszczono katalogi tradycyjne: alfabetyczny i przedmiotowy, w których znajdują się opisy książek zakupionych do 1992 r., dodatkowo tradycyjne katalogi kolekcji humanistycznej, katalog czasopism i odrębny katalog wydawnictw zbiorowych. Informacje dotyczące zamawianych książek, ich rezerwacji i stanu własnego konta czytelniczego można uzyskać, z dowolnego miejsca za pośrednictwem Internetu. Wypożyczanie zbiorów do domu odbywało się na podstawie karty bibliotecznej z kodem paskowym w wypożyczalni (I piętro), w której obsługa jest w pełni skomputeryzowana. Obecnie kartę biblioteczną dla nowo przyjętych studentów (od roku 2010) stanowi aktywowana elektroniczna legitymacja studencka.

Udostępnianie prezencyjne umiejscowiono początkowo w 4 czytelniach: Czytelni Czasopism i Czytelni Oddziału Informacji Naukowej na I piętrze oraz w Czytelni Ogólnej i Czytelni Zbiorów Specjalnych usytuowanych na II piętrze. W Czytelni Ogólnej zainstalowano (nie przewidzianą wcześniej) sygnalizację świetlną informującą użytkowników o dostarczeniu zamówionych dokumentów z magazynów.

We wszystkich czytelniach wydzielono stanowiska z dostępem do sieci komputerowej przez zainstalowane terminale oraz sprzęt własny. Ponadto ustawiono odpowiednio przystosowane stoły dla osób niepełnosprawnych, a w Czytelni Zbiorów Specjalnych sprzęt dla niewidomych, niedowidzących i niedosłyszących.

Widok z antresoli III piętra na Czytelnię Ogólną

Obecnie nie funkcjonują już Czytelnie: Czasopism oraz Oddziału Informacji Naukowej. Obie uległy likwidacji, Czytelnia Czasopism na rzecz otwartego w 2008 roku Centrum Dokumentacji Europejskiej (czasopisma udostępnia się z wydawnictwami zwartymi w Czytelni Ogólnej), a Czytelnia OIN została zamknięta po przeniesieniu jej księgozbioru do otwartego w maju 2010 roku Oddziału Wolnego Dostępu na III piętrze.

Projekt użytkowy nowego budynku zakładał powstanie biblioteki z wolnym dostępem do zbiorów⁴. Ta forma udostępniania znalazła uznanie i wielu zwolenników wśród bibliotekarzy i użytkowników, również w naszej Uczelni. Podstawą wolnego dostępu stało się połączenie dwóch funkcji – przechowywania i udostępniania zbiorów. Zaplanowano utworzenie wolnego dostępu do zbiorów kolekcji humanistycznej (IV piętro) oraz zbiorów magazynowych czytelnia zajmujących piętro III, połączonych wewnętrzną klatką schodową. Niestety, do momentu przeprowadzki nie udało się rozpocząć prac nad przygotowaniem księgozbioru do umieszczenia w magazynach otwartych.

⁴ Halina B r z e z i ń s k a - S t e c: Biblioteka Uniwersytecka im. J. Giedroycia w Białymstoku. Projekt funkcjonalny nowego gmachu. *Bibliotekarz Podlaski* 2001 nr 2 s. 74-76; Taż: Nowy gmach Biblioteki Uniwersyteckiej im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku. *Koncepcja użytkowa i funkcjonalna. EBIB* 2001 nr 4 (22)

Opracowano jedynie założenia metodyczne i ogólne zasady doboru księgozbioru, zmodyfikowano też tablice UKD. Dopiero w roku 2008 rozpoczęto intensywne prace na rzecz utworzenia Oddziału Wolnego Dostępu zgodnie z przyjętym projektem użytkowym nowego gmachu. Prace trwały dwa lata. W tym czasie wszystkie zbiory z magazynu Czytelni Ogólnej zostały odpowiednio zabezpieczone. Obszar wolnego dostępu podzielono na szerokie dziedziny wiedzy, np.: filozofia, psychologia, religia. Jeśli chodzi o dobór księgozbioru umieszczono w nim pozycje najnowsze i najbardziej poszukiwane, a więc znajdujące się dotychczas w księgozbiorach podręcznych, jak też wyselekcjonowane na podstawie kryterium częstotliwości wypożyczeń. Ponadto znalazły się tu podstawowe pod względem dydaktycznym i badawczym podręczniki z poszczególnych dziedzin wiedzy.

Wszystkie druki zwarte zostały zarejestrowane w katalogu komputerowym oraz uzyskały symbol klasyfikacji UKD przyjętej przez bibliotekę⁵. Dnia 10 maja 2010 roku uroczyście otwarto czytelną z wolnym dostępem do zbiorów na III piętrze, a w sierpniu 2011 roku dodatkowo udostępniono IV piętro z kolekcją filologiczną na bazie przejętej Kolekcji Humanistycznej oraz znajdującego się wcześniej na III piętrze wydzielonego już działu *8 czyli szeroko pojętej „Nauki o literaturze” i „Językoznawstwa”.

Obsługę wolnego dostępu stanowią przyszli bibliotekarze dziedzinowi. Mimo wielu kontrowersji wobec tego stanowiska w bibliotekach polskich, wydaje się ono niezbędne w sytuacji, kiedy pierwszy kontakt z nowoczesnie zorganizowaną biblioteką w postaci wolnego dostępu powoduje pewne zagubienie czytelnika, często ma on poważny problem z selekcją dużej ilości źródeł informacji i wybraniem tylko tych, które odnoszą się do przedmiotu poszukiwań. Nie sposób tego dokonać bez pomocy i konsultacji z dobrze przygotowanym bibliotekarzem, wykształconym w danej dziedzinie wiedzy, odpowiadającym za politykę gromadzenia w tej dziedzinie, opracowującym wydawnictwa z tego zakresu tematycznego⁶.

Obok czytelni i pracowni zbiorów specjalnych na II piętrze usytuowano pracownię digitalizacji, o powierzchni 74 38 m², wyposażoną w nowe meble biblioteczne oraz nowoczesny sprzęt służący do skanowania dokumentów. W 2006 roku utworzono tu w ramach Konsorcjum Bibliotek Naukowych Miasta Białegostoku – Podlaską Bibliotekę Cyfrową. Obecnie PBC zawiera ponad 13 tysięcy dokumentów i odwiedziło ją już ponad 6 milionów czytelników.

⁵ Jolanta K o n o p k a : Zastosowanie klasyfikacji UKD w wolnym dostępie do półek (na przykładzie Biblioteki Głównej Politechniki Świętokrzyskiej). *Przegląd Biblioteczny* 2008 R. 76 z. 3 s. 441-450

⁶ Bożena B e d n a r e k - M i c h a l s k a : Opis stanowiska pracy bibliotekarza dziedzinowego na przykładzie BG UMK. *EBIB. Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy* 2000 nr 10. Tryb dostępu: <http://www.oss.wroc.pl/biuletyn/ebib/18/Michalska.html> [15 marca 2011]; Artur J a z d o n : Bibliotekarz dziedzinowy – nowe spojrzenie po latach. *Bibliotekarz* 2001 nr 2 s. 8.

Kabiny do pracy indywidualnej dla pracowników naukowo - dydaktycznych Uczelni i pokój do pracy zespołowej dla studentów zostały usytuowane na trzecim piętrze.

Każda kabina została wyposażona w stanowisko komputerowe z dostępem do katalogu, Internetu i licencjonowanych baz danych. Posiada szafki i zamykana jest na klucz, co umożliwia wielodniową pracę użytkownika bez konieczności każdorazowego zabierania materiałów do domu. Wydawnictwa z księgozbioru Biblioteki Uniwersyteckiej dostarczane są na życzenie pracowników po uprzednim złożeniu zamówienia w Czytelnii Ogólnej. Czas zajmowania kabin zarezerwowanych na wyłączne użytkowanie jest limitowany w zależności od liczby zgłoszeń. Obecnie dysponujemy 10 kabinami na III piętrze i 2 miejscami pracy cichej (nieco inna zabudowa) na piętrze IV w obrębie czytelnii z księgozbiorem filologicznym.

Pokój do pracy zespołowej służył pracownikom i studentom w czasie przygotowywania wspólnych projektów, odbywały się w nim zajęcia seminaryjne i zebrania pracowników biblioteki. Niestety w momencie otwarcia czytelnii, w pokoju tym urządzono pracownię kierownika i bibliotekarzy obsługujących wolny dostęp.

Czytelnia z wolnym dostępem do zbiorów

Przestrzeń użytkownika obejmuje obecnie 4 kondygnacje i stanowi największą część Biblioteki. Udostępnianie zbiorów (prezencyjne w Czytelnii Ogólnej oraz wypożyczenia na zewnątrz) odbywa się na I i II piętrze, czytelnie z wolnym dostępem zajmują III i IV piętro, natomiast Wypożyczalnia Międzybiblioteczna znajdująca się na parterze w pobliżu głównego wejścia została przeniesiona do wypożyczalni na I piętro, po likwidacji kolejnego etatu we wrześniu ubiegłego roku.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że przewidziano również przestrzeń tzw. „niebiblioteczną”, która niewątpliwie mieści się w sferze zainteresowań użytkowników. Biblioteka stała się bowiem miejscem spotkań naukowych, edukacyjnych a nawet towarzyskich. Służą temu sala audytoryjna, bufet oraz księgarnia. Od pięciu lat funkcjonuje Podlaskie Forum Bibliotekarzy – stanowiące płaszczyznę współpracy i wymiany poglądów całego środowiska bibliotekarskiego. W spotkaniach uczestniczą przedstawiciele bibliotek akademickich miasta Białegostoku oraz bibliotekarze ze wszystkich typów sieci bibliotecznych. Wykłady wygłosili m.in. dr H. Hollender, prof. dr hab. W. Pindlowa, prof. dr hab. J. Woźniak-Kasparek, prof. dr hab. M. Piđłypczak-Majerowicz. W roku akademickim 2011/2012 prezentowane są badania młodych pracowników bibliotek białostockich. W ramach cyklu „Podlasie w badaniach naukowych” pracownicy naszej uczelni prezentują swoje badania regionalne uczniom szkół średnich i mieszkańcom Białegostoku.

Audytorium im. Ryszarda Kaczorowskiego Ostatniego Prezydenta RP na Uchodźstwie

Odbywają się również spotkania ze znanymi osobistościami ze świata polityki i nauki. Biblioteka była miejscem konferencji prasowej premiera K. Marcinkiewicza. Odwiedzili nas m.in. ambasadorowie Łotwy i Izraela oraz radcy prawni ambasady USA i Szwajcarii. Wielokrotnie gościł u nas Ostatni Prezydent RP na Uchodźstwie – Ryszard Kaczorowski. Przekazał bibliotece część swoich zbiorów bibliotecznych, a po katastrofie smoleńskiej kolejne dary ofiarowała bibliotece Pani Prezydentowa Karolina Kaczorowska. Obecnie w części Czytelni Ogólnej stanął warszawski Gabinet Pana Prezydenta, którego uroczyste otwarcie odbyło się 21 listopada ubiegłego roku. Wyposażenie gabinetu stanowią meble oraz pamiątki znajdujące się wcześniej w Warszawie i Londynie. Pozyskane eksponaty są zbiorem osobistych

pamiętek Pary Prezydenckiej upamiętniającym ich liczne podróże i spotkania z wyjątkowymi ludźmi. Oprócz autentycznych mebli pochodzących z warszawskiego gabinetu Prezydenta, można podziwiać ok. 2000 egzemplarzy książek, czasopism, grafik i dokumentów życia społecznego, podarowanych Bibliotece w latach 2009-2011. Ponadto, niezwykłą kolekcję stanowi okazały zbiór dyplomów, emblematów, orderów i odznaczeń będących dowodami wdzięczności i uznania, którymi Prezydent był obdarowywany podczas podróży po kraju i za granicą. W ten sposób powstała nie uwzględniona w projekcie przestrzeń muzealna, często funkcjonująca w wielu bibliotekach europejskich. W holu biblioteki prezentowane są wystawy, powstające we współpracy z instytucjami kulturalnymi i naukowymi miasta i regionu. Co roku w ramach Tygodnia Bibliotek organizowane są koncerty i spektakle teatralne, kiermasze książek, spotkania z bajką i konkursy dla najmłodszych czytelników, wykłady i spotkania autorskie z pracownikami naukowo-dydaktycznymi naszej Uczelni⁷.

Gabinet Prezydenta Ryszarda Kaczorowskiego

Pracownicy biblioteki uczestniczą w konferencjach naukowych, szkoleniach i pokazach. Tradycją już stały się organizowane w nowym gmachu seminaria i ogólnopolskie konferencje bibliotekarskie, ostatnio w maju 2011 roku odbyła się trzecia z cyklu, pt. „Bibliotekarze bez bibliotek, czyli bibliotekarstwo uczestniczące”.

Na szóstym piętrze uruchomiono pracownię komputerową. Działa na zasadzie „kawiarenki internetowej”, ale jest dostępna wyłącznie dla studentów i pracowników naukowych UwB. Tu mogą pracować naukowo, sprawdzać pocztę, ale też korzystać

⁷ Halina Brzezńska - Stec: Biblioteka Uniwersytecka im. Jerzego Giedroycia w nowym gmachu. W: Biblioteki XXI wieku. Czy przetrwamy?: II Konferencja Biblioteki Politechniki Łódzkiej, Łódź, 19-21 czerwca 2006 r.: materiały konferencyjne. Łódź 2006 s. 323-334

z Internetu w dowolnym celu, również towarzyskim (gadu-gadu, listy dyskusyjne itp.). Mimo wielu starań w tym zakresie nie udało się na stałe otworzyć bufetu, kolejne próby dzierżawy kończą się po kilku miesiącach zamknięciem niezadowolonych z uzyskiwanych dochodów agentów.

W 2010 roku po wielu perypetiach udało się wreszcie uruchomić w całym gmachu Internet bezprzewodowy w ramach usługi Eduroam (wcześniej funkcjonował tylko w Czytelni Ogólnej).

Biblioteka Uniwersytecka jest miejscem przyjaznym dla osób niepełnosprawnych. Nowy budynek został zaprojektowany zgodnie z wymogami prawa budowlanego tak, aby czytelnicy niepełnosprawni mogli w nim swobodnie przemieszczać się i pracować. Bez przeszkód mogą dostać się do gmachu biblioteki (odpowiednio przystosowany podjazd), szerokość drzwi oraz przestrzeń komunikacyjna ułatwiają poruszanie się wewnątrz budynku. Winda dostosowana jest do potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo i niewidzących (nagłośniona). Na każdym piętrze znajduje się odpowiednio wyposażona toaleta. Czytelnie posiadają specjalne stanowiska pracy z stolikami przystosowanymi do korzystania przez osoby poruszające się na wózkach inwalidzkich.

Biblioteka dysponuje urządzeniami ułatwiającymi osobom niewidomym i niedowidzącym oraz niepełnosprawnym ruchowo korzystanie z zasobów BU lub materiałów własnych.

W czytelni zbiorów specjalnych znajduje się komputer z klawiaturą brajłowską z dostępem do Internetu oraz autolektor. Ostatnio trwają poszukiwania, odpowiedniego pomieszczenia, gdzie można by było uruchomić pokój dla matek z małymi dziećmi (karmienie, przewijanie itp.). Być może miejscem tym stanie się ciągle funkcjonująca na II piętrze w sąsiedztwie Czytelni Ogólnej palarnia.

Przeźren magazynowa. Poza magazynami z wolnym dostępem (III i IV piętro) pozostałe zbiory przechowywane są w magazynie zamkniętym na V piętrze. Na powierzchni 1 095,47 m² zgromadzono blisko 400 tys. woluminów. Czasopisma ustawiono na regałach kompaktowych, a duże formaty na specjalnie zakupionych regałach gospodarczych z szerokimi półkami, pozwalającymi na pionowe ułożenie zbiorów. Do chwili obecnej nie zakupiono jednak, zaplanowanych w projekcie użytkowym regałów kompaktowych do przechowywania wydawnictw zwartych.

W magazynie są drukowane zamówienia złożone przez użytkowników korzystających z katalogu komputerowego. Na ich podstawie magazynierzy wybierają dokumenty i dodatkową towarową windą przesyłają je do odpowiedniej czytelni lub wypożyczalni. Dokumenty, których opisy nie zostały wprowadzone do bazy komputerowej, są zamawiane na tradycyjnych rewersach. W pomieszczeniach zamkniętych znalazły się również nie opracowane dotychczas dary oraz dublety. W projekcie użytkowym nie przewidziano na te zbiory oddzielnych magazynów. Składowanie ich na V piętrze w dużym oddaleniu od Oddziału Gromadzenia i Uzupełniania jest nieefektywne i bardzo niewygodne, przewożenie windą towarową

Magazyn zamknięty zbiorów wypożyczalni

Wizyta Pani Prezydentowej Karoliny Kaczorowskiej w Bibliotece Uniwersyteckiej

zakłócałoby proces realizacji rewersów, a tym samym udostępniania prezencyjnego w Czytelni Ogólnej i wypożyczalni. Po wielu dyskusjach i wielokrotnej wymianie pism urzędowych z władzami administracyjnymi uczelni, udało się z pomieszczeń gospodarczych (przekwalifikowanie), usytuowanych w części garażowej budynku wyodrębnić 2 magazyny o powierzchni ok. 40 m². Tam docelowo przechowywany jest obecnie ten rodzaj dokumentów bibliotecznych.

Podsumowanie

Zastosowane rozwiązania architektoniczne, wyposażenie, przejrzysta wizualizacja umożliwiają realizację wszystkich zadań, które spełnia nowoczesna biblioteka akademicka, ale z perspektywy pięcioletnich doświadczeń należy stwierdzić, że nie uniknęliśmy również pewnych błędów zarówno na etapie architektonicznego planowania gmachu, jak i późniejszych rozwiązań funkcjonalnych.

- Zawsze należy domagać się od „decydentów” utworzenia zespołu z jak największą liczbą doświadczonych bibliotekarzy, którzy będą mieli decydujący wpływ na powstający projekt architektoniczny i rozwiązania funkcjonalne w nowym gmachu.
- Wszystkie rozwiązania funkcjonalne należy oprzeć na wybranej wcześniej metodzie udostępniania zbiorów.
- Należy zadbać o odpowiednią ilość pracowni dla bibliotekarzy, nowy gmach to dodatkowe etaty, o których nie zawsze pamięta się na etapie projektowania.
- Ostatnio powstające budynki bibliotek akademickich preferują łączenie tradycyjnych czytelni z udostępnianiem z wolnym dostępem do półek. W takiej sytuacji nie ma potrzeby tworzenia czytelni tradycyjnych o dużych powierzchniach, bo w praktyce przegrywają one z bardziej „przytulnymi” czytelniami z wolnym dostępem.
- Należy także zwrócić szczególną uwagę na wykładziny podłogowe w czytelniach, muszą być nie tylko estetyczne, ale też „wyciszające” o czym nie zawsze pamiętają projektanci.
- Przestrzeń magazynowa to nie tylko pomieszczenia na składowanie podstawowego księgozbioru. Zawsze należy pamiętać o przyjmowanych i przechowywanych darach, dubletach czy księgozbiórze na wymianę, one również powinny znaleźć się w odpowiednio do tego przygotowanych i wydzielonych magazynach.
- Ważnym elementem późniejszego funkcjonowania biblioteki jest tzw. przestrzeń nie-biblioteczna. Odgrywa ona coraz większą rolę również w bibliotekach naukowych, pełniących często rolę ośrodka kulturotwórczego w uczelni. Należy zwrócić szczególną uwagę na usytuowanie ich w pobliżu głównego wejścia do budynku, wydzielenie odrębnych ciągów komunikacyjnych dla każdego z pomieszczeń, umieszczenie na najniższych kondygnacjach gmachu biblioteki.

- Zarówno audytorium jak i inne sale konferencyjno - wykładowe powinny mieścić dużą liczbę użytkowników. Dobrze jest kiedy w bibliotece znajdzie się ich kilka o zróżnicowanej powierzchni użytkowej.
- W przestrzeni „niebibliotecznej” znajdują się również pokoje socjalne, służące pracownikom bibliotecznym. Takie pomieszczenia powinny powstać na każdym piętrze, tworzenie jednego pokoju socjalnego dla całej społeczności bibliotekarskiej jest niefunkcjonalne, powoduje niechęć do schodzenia na inne kondygnacje, a w konsekwencji prowadzi do spożywania posiłków w pracowniach, często w sąsiedztwie klawiatury i rozłożonych zbiorów bibliotecznych.
- Mówiąc o bibliotece jako miejscu należy też pamiętać o estetyce gmachu, wyposażeniu w meble, oryginalnej kolorystyce, ekspozycji obiektów sztuki, witraży, zieleni itp. Wystrój bibliotek i kolor odgrywa ważną rolę w zaspokajaniu potrzeb estetycznych odwiedzających ją czytelników.
- W godzinach pracy biblioteki powinny funkcjonować stanowiska ochrony, których mimo wcześniejszych założeń, z braku środków finansowych, nie utworzono w naszej Bibliotece.
- **Nigdy nie należy odkładać żadnych prac bibliotecznych ani wyposażania budynku „na później”, bo to „później” staje się „nigdy”.**

Mając na uwadze powyższe przemyślenia wierzę, że biblioteka – „jako miejsce w sensie przestrzeni fizycznej” ma ciągle dużo do zaoferowania swoim użytkownikom, którzy doceniając starania i pracę bibliotekarzy – będą zawsze chętnie w niej gościć.